

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Конференція трудового колективу
Протокол №2 від 31 серпня 2006 р.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2007

Вступ

Розробка та удосконалення концептуальних засад розвитку Харківського національного економічного університету на період до 2017 року фактично здійснювалася із залученням широкого університетського загалу з обговоренням у трудових колективах, на засіданнях вченої ради університету, вчених рад факультетів, кафедр. Основою концептуальних засад розвитку університету є положення, викладені у статті ректора університету [1]. Перша їх редакція була прийнята на конференції трудового колективу університету 3 липня 2006 року, а чинна редакція, яка врахувала зауваження, що надійшли до редакційної комісії від трудових колективів та окремих викладачів прийнята 31 серпня 2006 року.

Концепція розвитку будь-якої організації не може не враховувати стан розвитку суспільства в цілому та у конкретній країні зокрема. Більшість вітчизняних та закордонних вчених підтримує ту точку зору, що наразі світова цивілізація переживає перехід до постіндустріального суспільства. Зрозуміло, що різні країни знаходяться на різних стадіях цього переходу. Якщо розвинуті країни належать до суспільства, де на перше місце виходять інтелектуальні ресурси, то Україна ледь підійшла до інформаційно-комунікаційного суспільства, про що свідчать дані таблиці [2].

Таблиця

Рейтинг України за комунікаційно-інформаційними показниками

№	Показник	Значення	Рейтинг (із 104 країн)
1	Інтернет-хостів на 10 000 осіб	18,3	62
2	Користувачів Інтернету на 10 000 осіб	18,0	85
3	Абонентів мобільного зв'язку на 100 осіб	8,4	81
4	Персональних комп'ютерів на 100 осіб	1,9	78
5	Телефонних ліній на 100 осіб	21,0	55

Дані таблиці показують, що з огляду на комунікаційно-інформаційне забезпечення нашого населення ми суттєво відстаємо від провідних країн світу. Тому нам, у першу чергу, потрібно розбудувати суспільство за моделлю "Електронне суспільство". Крім того, маємо досягти того, що інформація стане в повній мірі товаром і тільки після цього ми підійдемо до початку формування суспільства, яке базується на симбіозі інформаційно-комунікаційних технологій та людського інтелекту, суспільства, де креативні фахівці створюють нові знання, де працює колективний розум і в результаті проду-

куються знання, що не є сумою індивідуальних інтелектуальних результатів, а мають синергетичну компоненту і носять суспільний характер. Характерною рисою економіки знань є їх фундаменталізація, оскільки виникає потреба в переосмисленні основних парадигм та фундаментальних принципів природи і суспільства, що необхідно для забезпечення нової якості технологічного розвитку суспільства.

Найбільш розвинуті країни вже впритул підійшли до формування економіки знань, як це зазначає у своїй статті М. Згуровський [3]. Дійсно, з інформаційно-технологічної точки зору вони набагато випередили Україну, але з гуманітарних позицій не все так безхмарно. У більшості розвинутих країнах упродовж сотень років культивувався індивідуалізм, пріоритет власних або сімейних інтересів над суспільними, була сформована відповідна моральність, однак економіка поки що фактично стоїть над соціумом, а не обслуговує його. Все це їм не завадило досягти високих показників соціально-економічного розвитку в період індустріального та початкових етапів постіндустріального суспільства.

При переході до нового типу суспільства, що базується на економіці знань, виникають нові вимоги до особистості, які обумовлені специфікою колективного створення новітніх знань. Розробники засад погоджуються з думкою М. Згуровського, який вважає, що традиційні піраміди та вертикалі влади не зможуть забезпечити мережний характер до формування нових знань [3]. Вони створюються у розгалуженій мережі людей та організацій без урахування внутрішніх і зовнішніх кордонів. Така технологія створення нового інтелектуального продукту обумовлює, на погляд автора, суспільний характер останнього і вимагає помірного рівня індивідуалізму та високого рівня самоорганізації і моральності творчої особистості. Виховання такої особистості є дуже непростою проблемою і потребує багато часу та титанічних зусиль, але без цього можна й не мріяти про суспільство знань. Дуже влучно з цього приводу сказав Ф. Рабле: "Знання поза совістю веде до руйнації душі" [4].

В Україні впродовж сторіч спрацьовував принцип самоорганізації в суспільному житті, тому не індивідуалізм, а деяка соціальність була притаманна нашому народу і наразі ним не зовсім втрачена. Підтвердження цієї тези бачимо у роботі поета і історіографа Юрія Липи: "Не чистий індивідуалізм є характерний для українця, лишень українська асоціативна група, громада, артіль" [5].

Ця риса українського народу свідчить, що у сенсі самоорганізації та моральності ми стоїмо ближче до суспільства, побудованого на економіці знань, за

деякі економічно розвинуті країни. Такий висновок дає надію, що через розумний проміжок часу ми увійдемо в глобальну економіку знань, а не залишимося на узбіччі шляху до неї.

Таким чином, стратегічною метою розвитку нашої держави має бути розбудова суспільства, що базується на економіці знань, де головним буде підвищення якості та рівня життя українського народу, де економіка буде для людей, а не навпаки.

Вона може бути реалізована через системну роботу всього загалу зі створення комунікаційно-інформаційного суспільства і паралельне запровадження мережних технологій, створення новітніх знань як основи економіки знань.

Але ця теза не охоплює гуманітарний, морально-етичний бік питання. На погляд розробників, без виховання громадянина з відповідними якостями, які базуються на економіці знань, суспільство розвиватися не буде. Тому одним із головних завдань нашої держави є формування і виховання творчої особистості та її соціалізація з використанням тих надбань, які історично притаманні нашому народу.

Реалізація зазначеної стратегічної мети потребує спільної роботи установ влади, науки, освіти, культури, засобів масової інформації, бізнесу та ін. Тільки робота всім суспільним загалом в одному напрямку може дати позитивний результат.

Концептуальні положення розвитку університету

У контексті викладеного вище роль освіти і науки суттєво зростає, вони стають чи не головною рушійною силою розвитку суспільства. Звідси виходить: маємо формувати концепцію розвитку економічної освіти в Україні як складової освіти в цілому.

Будь-яка концепція має починатися із формулювання місії і якщо її розглядати із суспільної точки зору як соціальне призначення економічної освіти, то можна погодитись з визначенням, зазначеним у джерелах [6; 7]: "Місія економічної освіти — розвиток і використання економічної освіти для формування творчої особистості, підвищення якості життя народу і прогресивного розвитку суспільства".

З точки зору запропонованої стратегічної мети розвитку нашої держави та місії економічної освіти — мета розвитку економічної освіти України залиша-

ється актуальною: "Метою розвитку економічної освіти є створення засад для інтенсивного накопичення соціально-економічних знань і оптимізація їх використання як головного потенційно необмеженого ресурсу розвитку українського суспільства і його соціально орієнтованої економіки" [6; 7].

Концепція розвитку Харківського національного економічного університету будується на підвалинах концепції розвитку економічної освіти України в цілому і має структуру, що наведена на рисунку, де показано взаємозв'язок елементів концепції: місії, мети, принципів, концептуальних положень, умов їх реалізації, напрямів діяльності університету у функціональному розрізі та конкретних завдань за напрямками роботи.

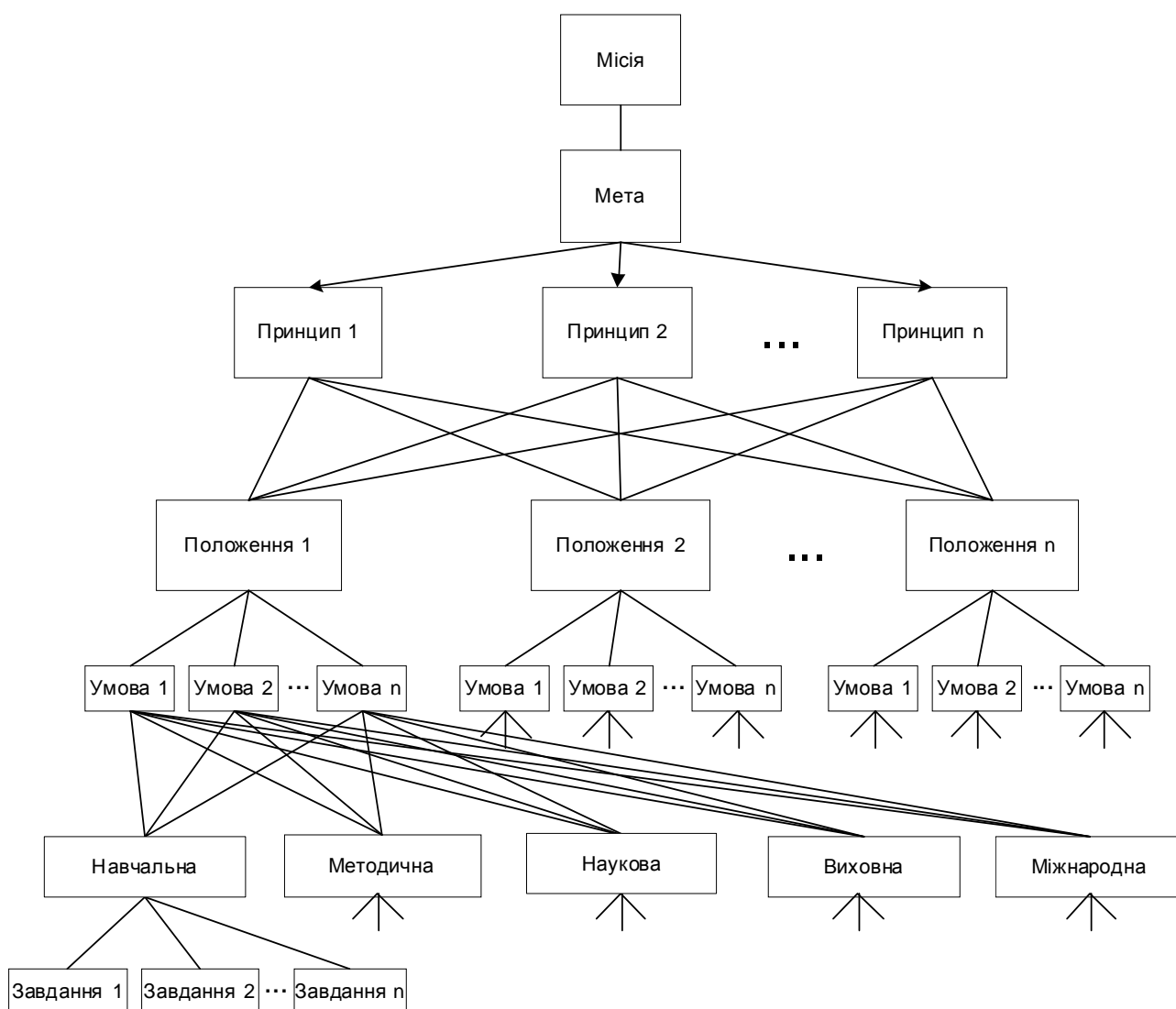

Рис. Взаємозв'язок елементів концепції

У розвитку визначення місії економічної освіти, на думку автора, місія економічного університету має підкреслити більш рельєфно сферу діяльності майбутніх фахівців та невід'ємність науки від практики.

Таким чином, пропонується наступна редакція **місії Харківського національного економічного університету**.

Формування творчої особистості, міцного професіоналу для наукової та практичної роботи у сфері суспільно-економічної діяльності з метою підвищення рівня та якості життя людей і прогресивного розвитку суспільства.

Тоді за **стратегічну мету розвитку університету** пропонується прийняти: "Підвищення якості підготовки фахівців до рівня, що забезпечить їм можливість успішно працювати за фахом у розбудові суспільства, яке базується на глобальній економіці знань".

Отже, маємо дві підцілі розвитку:

перша — формування інтелектуальної еліти суспільства в економічній сфері. Вона може бути реалізована тільки з використанням найбільш здібних і креативних студентів, питома вага яких за найбільш оптимістичними даними складає 10%;

друга — формування висококваліфікованих професіоналів за ліцензованими, спеціальностями.

Функціонування університету здійснюється під впливом двох взаємодоповнюючих процесів: з одного боку — процесу формування потреб суспільства у фахівцях відповідного профілю та якості; з другого — процесу формування множини можливостей, обумовлених законодавчою базою, відомчою нормативною базою, наявністю ресурсів усіх видів (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних).

З точки зору плину часу формування потреб обумовлюється не тільки поточними замовленнями, а й вимогами стратегії розвитку суспільства. Ця стратегія має визначати структуру і кількісні характеристики потреб у фахівцях на найближчу перспективу та головне, що більш важливо, зробити прогноз їхніх змін упродовж майбутніх 15-20 років.

З кількісної точки зору формування потреб обумовлено не тільки замовленнями того чи іншого виробничого сектору економіки, а й потребами домогосподарств, духовними, творчими потребами кожного громадянина. Причому духовні та творчі потреби особистості в суспільстві, що базується на економіці знань, будуть відігравати все більшу роль, оскільки формування знань, буде носити мережний характер і не буде пов'язане обов'язково з конкретним робочим місцем.

У стратегії розвитку університету маємо брати до уваги тенденції кількісних і якісних змін названих вище потреб. При цьому необхідно враховувати перехідний, часом біфуркаційний характер розвитку суспільства, і передбачити власний організаційний, інтелектуальний і методичний вплив на їх трансформацію. Оскільки університет повинен не тільки існувати у зовнішньому середовищі, а й активно його формувати.

Процес формування множини можливостей має також бути керованим на поточному й стратегічному інтервалі часу через вплив на зовнішнє середовище при формуванні законодавчої, нормативно-відомчої бази та отриманні із зовні всіх видів ресурсів.

Таким чином, в узагальненому вигляді головним завданням управління університетом є гармонізація на різних інтервалах часу впливу зовнішніх процесів з ефективним використанням власних ресурсів для виконання своєї місії та досягнення поставленої мети.

Методологічною базою управління університетом має бути системний аналіз та ситуаційно-ресурсний підхід.

При розробці концептуальних положень розвитку університету необхідно враховувати головні принципи, які окреслюють їх загальний зміст, множину можливих об'єктивних умов реалізації та, врешті-решт, завдань щодо його розвитку. Коли формується множина конкретних завдань з реалізації місії та досягнення мети, необхідно обов'язково перевіряти, чи не суперечать вони головним принципам. До таких принципів пропонується віднести:

1. Безперервність освіти, її системність та систематичність.

2. Інноваційність змісту освіти.

3. Єдність фундаментальності та фаховості змісту освіти.

4. Корпоративність, партнерство всіх учасників освітянської діяльності в університеті.

5. Гнучкість освітянської діяльності.

6. Урахування ефекту співнавчання (peer егіесі).

7. Діяльнісний принцип навчання.

Зміст цих принципів досить просто інтерпретувати, виходячи з їхніх назв.

Розвиток університету аж до суспільства, що будується на економіці знань, має проходити певною траєкторією, і її варіативність має бути в межах, які задані принципами, концептуальними положеннями та умовами їхньої реалізації. Пропонуються наступні сім положень.

Перше положення

Університет готує фахівців чотирьох рівнів:

1. Бакалавр за спеціальністю відповідного напрямку

Пропонується наступне визначення цього рівня вищої освіти. Бакалавр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти отримала повну вищу освіту, володіє компетенціями, що передбачені державним стандартом для певної спеціальності, на рівні, який дозволяє в достатній мірі здійснювати професійну діяльність на первинних посадах у відповідному виді економічної діяльності.

Таке визначення рівня бакалавра адекватне реальній ситуації, що склалася зараз у системі вищої економічної освіти, враховує закордонний досвід і

відповідає інтересам суспільства, оскільки дозволить випустити після 4 років навчання на ринок праці фахівців з повною вищою економічною освітою.

У рамках кожної спеціальності на бакалаврському рівні в університеті формуються спеціалізації. З точки зору потреб студента та суспільства вони формуються на підвалинах солідної фундаментальної підготовки з метою поглиблення професійності випускника, скорочення терміну його адаптації на робочому місці за рахунок укріплення вмінь та навичок, необхідних у конкретній сфері його майбутньої діяльності.

З точки зору змісту навчального процесу вони окреслюються набором додаткових компетенцій (або поглибленням перерахованих у стандарті за даною спеціальністю) і забезпечуються набором пакетів варіативних дисциплін за вибором студента та місцем практики.

2. Магістр за спеціальністю відповідного напрямку

Пропонується наступне визначення цього рівня вищої освіти.

Магістр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної вищої освіти здобула компетенції, передбачені державним стандартом для певної спеціальності, на рівні, який дозволяє в повній мірі здійснювати високопрофесійну діяльність інноваційного характеру та керівну роботу у відповідному виді економічної діяльності.

У рамках кожної спеціальності провідними професорами формуються магістерські програми професійного та наукового спрямування.

Магістерські програми наукового спрямування мають надати майбутньому магістру знання, вміння та навички, необхідні для проведення науково-дослідної, проектно-конструкторської та викладацької роботи і сформувати у нього додаткові компетенції та поглибити ті, що передбачені стандартом з даної спеціальності.

Магістерські програми професійного спрямування формуються для реалізації потреб суспільства у фахівцях, які можуть здійснювати високопрофесійну діяльність інноваційного характеру та керівну роботу в рамках даної спеціальності. Кожна магістерська програма професійного спрямування має сформувати у майбутнього магістра додаткові компетенції та поглибити передбачені стандартом з даної спеціальності.

3. Кандидат економічних наук (доктор філософії) — науковий ступінь. Він присвоюється особам, які мають повну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень магістра, глибокі фахові знання і захистили дисертацію, що містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання і мають істотне значення для економічної науки.

4. Доктор економічних наук — вищий науковий ступінь. Він присвоюється особам, які мають науковий ступінь кандидата наук, глибокі фахові знання

і значні досягнення в економічній науці, підтверджені публікаціями у вітчизняних та закордонних спеціальних виданнях. Присвоєння вищого наукового ступеня здійснюється після захисту докторської дисертації (або положень монографії), що містять нові науково обґрунтовані результати у галузі економічної науки, які у сукупності розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблему.

Умовами реалізації першого положення є:

- Підготовка, обґрунтування і підтримка у Верховній Раді змін до Закону України "Про вищу освіту" №2984-111 (зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 4 листопада 2005 року №3074-IV) щодо визначень рівнів вищої освіти.

- Підготовка, обґрунтування та підтримка пропозиції до Міністерства праці та соціальної політики України й Міністерства осв,;и і науки України щодо змін у "Класифікатор професій ДКООЗ-95 (ДСТУ 3739-98) зі змінами та доповненнями №4 - 2002" та "Довідник класифікаційних характеристик професій працівників".

- Проведення разом з науковими установами НАН України *маркетингових досліджень щодо потреб суспільства у фахівцях* за спеціальностями, які готуються в університеті, на період до 2015 року та на більш віддалену перспективу і на їх основі підготувати пропозиції до Міністерства освіти і науки України Міністерства праці та соціальної політики і ВАК України:

стосовно змін до "Переліку напрямів та спеціальностей..." (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. №507 зі змінами 2000 – 2005 років) з представленням множини компетенцій, якими мають володіти майбутні фахівці за спеціальностями, що пропонуються;

стосовно змін переліку наукових спеціальностей з проектами відповідних паспортів з обґрунтуваннями їх зв'язку з переліком навчальних спеціальностей;

щодо переліку спеціалізацій бакалаврського рівня та магістерських програм з обґрунтуванням та з представленням відповідних додаткових компетенцій, необхідним поглибленням існуючих.

- Представлення результатів маркетингових досліджень у вигляді прогнозів трансформації переліку спеціальностей зі спеціалізаціями та магістерськими програмами, які мають бути основою для складання плану проведення наукових досліджень та підготовки кандидатів і докторів наук, що будуть у майбутньому забезпечувати науково-навчальний процес.

- Підготовка системи заходів для забезпечення написання і захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями, що необхідні університету, де необхідно передбачити розширення переліку наукових спеціальностей у існуючих спеціалізованих вчених радах, відкриття нових спеціалізованих рад та укладання угод щодо взаємного обміну здобувачами з іншими університетами та науковими організаціями.

Друге положення

Наукова робота професора та провідного доцента по відношенню до викладацької первинна. Пріоритетність науки обумовлена тим, що викладач тільки тоді може навчити студента використовувати свій інтелект для пошуку і засвоєння вже існуючих відповідних знань та синтезувати нові знання, коли сам проводить наукові дослідження. Лише в даному випадку він зможе привити студенту цікавість до творчої роботи, та не буде ретранслятором або гучномовцем, який переказує підготовлений текст, оскільки наразі є технічні засоби, що роблять це більш ефективно і студенти мають до них доступ.

Провідні професори та доценти не з'являються раптово, вони виховуються зі студентів, аспірантів та асистентів на кафедрах і наукових лабораторіях у процесі проведення наукових досліджень.

Умовами реалізації другого положення є:

- Створення науково-навчально-виробничого центру з інноваційної підготовки фахівців, до якого увійдуть: як науковий заклад — науково-дослідний інститут НАН України; як навчальний заклад — університет; як споживачі (виробничники) — банк, промислове підприємство, обласна податкова адміністрація.

У рамках цього центру мають бути створені віртуальні підприємства та організації для виконання наскрізних лабораторних робіт, проходження навчальних практик або тренінгів. Для підтримки життєздатності центру необхідне забезпечення взаємної моральної та матеріальної зацікавленості кожного елемента в ланцюзі **"науковці – викладачі – практичні працівники – студенти"**.

- Створення і розвиток конкурентних переваг університету в науковій сфері через формування 5-6 наукових шкіл як "точок зростання". Формування і підтримка університетом їхнього іміджу через ЗМІ. У рамках кожної наукової школи має бути організовано не менше, ніж одна міжнародна конференція на рік, не рідше одного разу на три роки за результатами їхніх досліджень має бути надрукована монографія. Кожен науковець протягом року повинен брати участь не менше, ніж у трьох загальнонаціональних або міжнародних конференціях.

- Забезпечення фаворабельних (сприятливих) умов для оприлюднення результатів наукових досліджень науковців, викладачів, докторантів, аспірантів та студентів університету через наукові журнали, збірники, брошури, монографії у тому числі на гонорарній основі.

- Оприлюднення результатів наукових досліджень має дублюватися у реферативному або повному обсязі на англійській мові як у вітчизняних, так і закордонних виданнях.

- У рамках наукових шкіл планування наукових досліджень має здійснюватися таким чином, щоб кожен рік захищалося не менше чотирьох кандидатських дисертацій та одна докторська протягом трьох років.

- Забезпечити високу якість монографій, кандидатських та докторських дисертацій за рахунок удосконалення атестаційної процедури та підвищення відповідальності кафедр та їхніх завідувачів. Для уникнення випадків некоректного використання літературних джерел, запровадити у дію в аспірантурі та методичному відділі комп'ютерний контроль та аналіз наукових текстів.

- Забезпечення участі науковців у експертних радах ВАК, ДАК, науково-методичних комісіях, у вагомих профільних громадських організаціях. Організація морального та матеріального заохочення керівників шкіл як носіїв конкурентних переваг університету. Оплата праці докторів наук, що забезпечують конкурентні переваги університету, має бути вищою за ту, що отримують у наукових організаціях та інших університетах.

- Впровадження науково-дослідних та проектно-конструкторських розробок у навчальний процес через наповнення ними змісту лекційного матеріалу, практичних та лабораторних робіт.

Проведення постійно діючих кафедральних або міжкафедральних науково-методичних семінарів.

Реалізація, як правило, ланцюга: звіт з наукової або проектної роботи — монографія — навчальний посібник — завдання на семінарське або практичне заняття, лабораторна робота — підручник як результат впровадження.

- Запровадження системи залучення студентів до виконання науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт. Розробка системи зарахування їх роботи як форми поточного та підсумкового контролю за відповідними дисциплінами (ІНДЗ, курсові проекти, дипломні проекти та роботи). Для викладачів, які цим займаються, передбачення списання нормованого навантаження та врахування цієї роботи при розрахунку розміру матеріального заохочення через нарахування бонусних балів завідувачем кафедрою, деканом, проректором з наукової роботи.

- Здійснення відбору магістрів в аспірантуру, перш за все, за результатами наукових, а не лише навчальних результатів з проходженням, як правило, річного стажування як стажер-дослідник або викладач-стажер. Кандидат на вступ до аспірантури, як правило, має надрукувати не менш однієї статті у фаховому виданні та виступити на науковій конференції за фахом. В аспірантурі магістри професійного спрямування мають доздавати різницю у навчальних планах порівняно з магістрами наукового спрямування.

- Суттєве підвищення зацікавленості професорів та провідних доцентів у керівництві підготовкою дисертацій через розробку системи матеріального та

морального заохочення успішних керівників та передбачення відповідальності за неякісне виконання своїх обов'язків.

- Запровадження системи конкурсного відбору навчальних посібників, підручників, текстів лекцій, змісту семінарських, практичних та лабораторних робіт із залученням замовників фахівців, що готуються нашим університетом, та з використанням зовнішнього рецензування. Передбачення системи матеріального та морального заохочення як рецензентів, так і переможців конкурсу.

- З метою підвищення ефективності використання навчального часу студентів та робочого часу викладачів з урахуванням необхідності інтенсифікації наукової роботи забезпечити поетапний перехід на однозмінний режим роботи університету за рахунок введення в дію додаткових навчальних аудиторій.

Третє положення

При підготовці фахівців рівнів "Бакалавр" та "Магістр" робота викладача має бути спрямована на кінцевий результат — формування у студента компетенцій, які йому необхідні як фахівцю з тієї чи іншої спеціальності, спеціалізації або магістерської програми згідно з затвердженою освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ). Відповідальний за дисципліну або пакет дисциплін (головний лектор) професор або провідний доцент має бути, по суті координатором освоєння студентом відповідних знань, вмінь та навичок, що формують його ту чи іншу компетенцію як фахівця. Перевірка якості формування відповідних компетенцій здійснюється за допомогою підсумкового контролю, що може проводитися в різних формах.

Умовами реалізації третього положення є:

- Активна участь керівництва університету, факультетів, кафедр, професорів, провідних доцентів у формуванні державного стандарту фахівців вищої освіти рівня бакалавра та магістра, в тому числі нормативної частини навчальних планів, змісту дисциплін через органи управління та підрозділи Міністерства освіти і науки України, профільні науково-методичні комісії, формування суспільної думки на відповідних конференціях та у фахових виданнях.

- Уточнення не рідше одного разу на п'ять років освітньо-кваліфікаційної характеристики кожної спеціальності щодо переліку та змісту кваліфікацій відповідно до прогнозних уявлень змін потреб суспільства, що обумовлює виникнення нових спеціалізацій на рівні бакалаврів та нових магістерських програм у магістратурі. На основі цих уточнень формування пропозицій уряду щодо змін у Державному класифікаторі професій ДК 003-95" та інших нормативних документів.

- Створення кожної спеціалізації тієї чи іншої спеціальності на рівні бакалаврату виключно для задоволення поточних або стратегічних потреб того чи іншого кола замовників (суспільних потреб), які потребують акцентованого

формування у бакалаврів існуючих у даній спеціальності компетенцій або формування нових. Кожна спеціалізація має свого куратора з числа професорів та провідних доцентів, який відповідає за формування пакетів варіативних дисциплін під відповідне коло компетенцій (пакет спеціалізації), консультує студентів при виборі ними спеціалізацій і формуванні відповідно до цього своїх індивідуальних планів, формулює зміст практики, підбирає бази практики та координує керівництво нею.

- Кожна магістерська програма створюється, як правило, на п'ять років у рамках тієї чи іншої спеціальності для задоволення поточних або стратегічних потреб того чи іншого кола замовників (суспільних потреб), які потребують акцентованого формування у магістрів існуючих у даній спеціальності компетенцій або формування нових. Кожна магістерська програма має свого керівника з числа професорів, який бере участь у формуванні нормативної частини магістерської програми, формує перелік варіативних дисциплін під відповідне коло компетенцій, консультує студентів при виборі ними магістерської програми і формуванні відповідно до цього своїх індивідуальних планів, формулює зміст практики, підбирає бази практики та координує керівництво нею, бере участь у відборі студентів на свою магістерську програму.

- Підсумковий контроль (діагностика) з тієї чи іншої дисципліни, пакету дисциплін, спеціальності має бути таким, аби з'ясувати якість оволодіння студентом конкретної компетенції або кола необхідних компетенцій. Простий переказ змісту конспектів та навчальних посібників не є підтвердженням освоєння матеріалу — необхідно показати вміння його застосування. Сенс підсумкового контролю полягає у перевірці вмінь та навичок студента застосовувати отримані знання, перевірці ступеня оволодіння студентом тією чи іншою компетенцією або їх сукупністю. Підсумкове оцінювання провадиться у формі підсумково-модульного контролю, письмових іспитів, курсових робіт (проектів), випускних робіт (проектів). Воно має здійснюватися з урахуванням оцінок з поточно-модульного контролю.

Четверте положення

Студент і викладач — партнери і мають співпрацювати протягом усього навчального року, а не від сесії до сесії, що повинно забезпечуватися відповідним структуруванням навчальних дисциплін та поточною блочно-модульною діагностикою з можливістю накопичення відповідних кредитів. Формування професійних компетенцій вимагає постійної наполегливої праці не тільки в аудиторіях, а й великого обсягу самостійних занять зі спеціальною літературою, що допомагає виробляти необхідні вміння та навички. Для забезпечення ефективного зворотного зв'язку викладача зі студентом у процесі формування компетенцій невід'ємною складовою навчального процесу в університеті має бути

постійний моніторинг засвоєння знань студентами та формуванням у них необхідних вмінь та навичок через поточну блочно-модульну діагностику.

Умовами реалізації четвертого положення є:

- Кожен професор, доцент, що відповідає за ту чи іншу дисципліну (лектор), має чітко уявляти місце своєї дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки бакалавра, магістра, вміти показати студентам її роль у формуванні їх як фахівців, роз'яснити її зв'язок з іншими дисциплінами навчального плану, довести до них обсяг даної дисципліни в кредитах та годинах з розшифровкою структури.

- На початку викладання дисципліни лектор має надати студентам календарний графік навчального процесу з дисципліни з датами поточного блочно-модульного контролю, характеристиками даного модуля та його зв'язок з наступними, надати зміст та обсяг самостійної роботи студента, видати індивідуальне науково-дослідне завдання, роз'яснити форми і зміст поточно-модульного контролю, надати перелік навчально-методичної літератури, вказати адреси пошуку додаткової літератури у мережі Інтернет.

- Об'єктивність поточно-модульного контролю забезпечується лектором під керівництвом завідувача кафедри, індивідуальні письмові відповіді та/або комп'ютерні файли, що були здані студентами на кафедру, зберігаються впродовж наступного семестру. Для університету має бути розроблена єдина система проведення поточно-модульного контролю, яка б забезпечувала об'єктивність, прозорість і оперативність цієї процедури та регламентувала права й обов'язки кожного учасника науково-навчального процесу.

- Вирішальною умовою ефективної взаємодії викладача та студента є: з одного боку, бажання студента навчатися та його здібності у відповідній сфері, а з другого — професіоналізм викладача як науковця та рівень його здібностей у педагогічній роботі. Ця теза має бути головною при прийомі на роботу або звільненні викладачів та зарахуванні на навчання або відрахуванні студентів.

П'яте положення

Широке запровадження в університеті індивідуалізації навчання, що обумовлено:

з боку суспільства — поточними та прогностичними потребами ринку праці, що формуються широкою диверсифікацією видів соціально-економічної діяльності;

з боку студентів — невичерпним різноманіттям їхніх здібностей та прагнення до самореалізації;

з боку університету — законодавчою базою, відомчою нормативною базою, поточними і прогностичними обсягами матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів.

Умовами реалізації п'ятого положення є:

- Забезпечення студенту можливості формувати індивідуальний план навчання в рамках конкретної спеціальності, виходячи зі своїх інтересів, здібностей та майбутньої роботи під керівництвом куратора відповідної спеціалізації або магістерської програми з випускаючої кафедри. Розробка технології заповнення та супроводження індивідуальних планів навчання.
- Організація технічних, методичних та організаційних умов самостійної роботи студентів у рамках кредитів, що виділені на неї по даній дисципліні та додатково — у факультативному режимі. Це має бути забезпечено реорганізацією роботи бібліотеки, підготовкою необхідних методичних посібників, формуванням відповідного графіка навчального процесу.
- Надання можливості отримання другої вищої освіти за іншою спеціальністю без порушення графіка навчального процесу з основної спеціальності та в рамках чинного законодавства. Змістовно це забезпечується формуванням індивідуальних планів навчання, а організаційно — складанням відповідного графіка навчання.
- Формування академічних груп відповідно до успіхів студентів у навчанні та їхніх індивідуальних науково-навчальних інтересів, що має бути забезпечено прозорою системою цього процесу.
- Високоякісна підготовка та відповідне матеріальне і моральне заохочення науково-педагогічного персоналу, що опікується індивідуалізацією освітянського процесу в університеті (куратори спеціалізацій на бакалаврському рівні та керівники магістерських програм).

Шосте положення

Виховання фахівця майбутнього суспільства, що базується на економії знань, повинно будуватися виключно на підвищенні якості фахівців, яких готує університет, ґрунтуватися на вивченні й запровадженні досвіду світових лідерів вищої економічної освіти, використовувати кращий вітчизняний досвід. Тільки творчий підхід до аналізу і можливості використання різних елементів систем вищої освіти закордонних ВНЗ може дати позитивний результат, а не буде руйнувати вітчизняну систему освіти. Ця теза не суперечить ідеям Болонського процесу, оскільки його мета — зближення, а не уніфікація.

Умовами реалізації шостого положення є:

- Виховний підхід, бо кожен науково-педагогічний працівник університету має бути вихователем незалежно від того, яку дисципліну він викладає і в якій науковій сфері працює, оскільки головний метод виховання — це власний приклад. Він має демонструвати, що у мережній формі синтезу нових знань суспільна ефективна діяльність починається з усвідомлення власних недоліків, продовжується усвідомленням своєї причетності до невирішених проблем і ба-

зується на довірі та повазі один до одного, об'єднанні сильних якостей інших членів творчого загалу і компенсуванні тим самим власних слабких сторін.

- Необхідність виховати особистість — творця, а не руйнівника, та сформувати у студента:

- потребу весь час навчатися, удосконалювати свою майстерність, саморозвиватися, намагаючись об'єктивно оцінювати свій професійний рівень;

- розуміння того, що майбутнє кожного залежить від його власної наполегливої праці щодо надбання компетенцій упродовж всього життя, а не від впливовості, грошей батьків та знайомих;

- розуміння того, що синтез нових знань все більше і більше буде проходити у рамках неформальних творчих колективах, де немає місця чистому індивідуалізму, де моральність особистості виходить на перший план;

- потребу і вміння вести здоровий образ життя.

- Запровадження в повному обсязі дії університету корпоративного кодексу, що побудований на принципах високої моральності та патріотизму. Він має бути єдиним для викладачів і студентів та передбачати моральну відповідальність за його порушення.

- Створення технічних, організаційних і методичних умов для багатогранного дуоупного та фізичного розвитку викладачів і студентів, що можливо через широку підтримку художньої самодіяльності, культурно-масової роботи, фізичної культури і спорту, активну участь у культурному й науковому житті міста та країни в цілому.

- Реалізація мобільності викладачів та студентів через організацію широкої системи стажування, проходження практики, навчання студентів університету в розвинутих країнах. Використання для цього двосторонніх зв'язків з університетами інших країн та європейських програм TESIS, TEMPUS.

- Налагодження системи співпраці з закордонними університетами викладачів та студентів при виконанні замовлень на науково-дослідні та проектно-конструкторські розробки з використанням системи Internet та за прямими зв'язками.

Сьоме положення

Стратегія розвитку світової економіки, її перехід до економіки знань, а значить — до мережних форм синтезу нових знань диктує підсилення ролі фундаментальної підготовки фахівців. По відношенню до економічної освіти це значить підсилення економіко-теоретичної, економіко-математичної та комп'ютерної підготовки фахівців.

Особливої уваги потребує розвиток економічної теорії, оскільки тільки вітчизняні вчені та їхні колеги з постсоціалістичних країн мають необхідну сус-

пільну практику для розробки теорії переходу від адміністративно-командної економіки до економіки знань. Ця теза має стати першою складовою фундаменталізації підготовки фахівців економічного спрямування.

Другою складовою є значне підвищення теоретичної підготовки студента за профільною для даної спеціальності дисципліною, що має базуватися як на університетських наукових дослідженнях, так і на досягненнях світової наукової думки.

Дуже важливим є забезпечити третю складову фундаменталізації вищої економічної освіти — підключення наших вчених до науково-дослідної та проектної роботи всього світового науково-технічного співтовариства у сфері економіко-математичного моделювання та комп'ютерних технологій.

Умовами реалізації сьомого положення є:

- Структура і зміст навчальних планів підготовки бакалаврів і магістрів має враховувати необхідність фундаменталізації вищої економічної освіти.
- Тематика науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт та структура підготовки фахівців вищої кваліфікації (кандидати, доктори наук) має бути узгоджена з вимогою фундаменталізації економічної освіти.
- Фундаменталізація економічної освіти вимагає відбір абітурієнтів з математичним, логічним (суворим) складом мислення і відповідними здібностями. Тому профорієнтаційна робота має проводитись серед відповідного контингенту у школах, що спеціалізуються на точних науках.
- Необхідність поряд зі спеціальностями економічного профілю розвивати комп'ютерний напрям підготовки фахівців, оскільки:

комп'ютерна підготовка фахівців економічних спеціальностей буде кращою, якщо вона буде здійснюватися викладачами, що ведуть наукові дослідження на своїх спеціалізованих (комп'ютерних) кафедрах і готують паралельно фахівців комп'ютерного напрямку;

підготовка фахівців комп'ютерного напрямку для організаційно-економічних систем буде більш якісною, якщо дисципліни економічного профілю, що описують предметну область, будуть викладати професори, які ведуть наукову роботу організаційно-економічного профілю на своїх спеціалізованих кафедрах.

Кожна з наведених умов реалізації концептуальних положень може бути реалізована в рамках одного або декількох напрямів роботи університету (навчальна, наукова, методична, виховна, міжнародна робота). Для цього потрібно розробити відповідні конкретні завдання на поточний та стратегічний період часу. Сукупність цих завдань буде складати програму розвитку університету. Розробкою такої програми наразі опікується науковий загал університету, а її обговорення має пройти на засіданнях вчених рад факультетів.